

From History To Memory: מקרא בינורים

י"ט אלול תשע"ח / August 30, 2018

Cong. Rinat Yisrael

דברים כ"ו:א'-י"א

(א) וְהָיָה כִּי־תָבֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה וַיִּרְשָׁתָהּ וַיִּשְׁבַּת בָּהּ: (ב) וְלָקַחְתָּ מֵרֵאשִׁית וּפְרֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תִּבְרֵא מֵאֶרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ וְשָׂמְתָּ בַטֶּנָּא וְהִלַּכְתָּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁכְּוֹ שְׁמוֹ שָׁם: (ג) וּבָאתָ אֶל־הַכְּהֵנֹּן אֲשֶׁר יִהְיֶה בַיָּמִים הַהֵם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הַגְּדַתִּי הַיּוֹם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי־בָאתִי אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאֲבוֹתֵינוּ לָמֵת לָנוּ: (ד) וְלָקַח הַכְּהֵנֹּן הַטֶּנָּא מִיָּדְךָ וְהִנְחִיחוֹ לִפְנֵי מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: (ה) וְעָנִיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲרָמִי אֲבִד אֲבִי וַיִּרְדַּם מִצְרַיִם וַיִּגְרֵם שָׁם בְּמַתִּי מֵעֶט וַיְהִי־שֵׁם לְגוֹי גְדוֹל עֲצוּם גָּרֵב: (ו) וַיִּרְעוּ אֲתָנוּ הַמִּצְרַיִם וַיַּעֲנִינוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבָדָה קָשָׁה: (ז) וַנִּצְעַק אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קִלְנוּ וַיִּרָא אֶת־עֲנִינוּ וְאֶת־עֲמַלְנוּ וְאֶת־לַחֲצֵנוּ: (ח) וַיּוֹצֵאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֶרַע נְטִייה וּבְמָרָא גָּדֹל וּבְאֲחֻזַּת וּבְמַפְתִּיחַ: (ט) וַיִּבְרָאנוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיִּתְּרֵנוּ אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ: (י) וְעַתָּה הִנֵּה הֵבֵאתִי אֶת־רֵאשִׁית פְּרֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־נָתַתָּה לִּי יְהוָה וְהִנַּחְתָּו לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: (יא) וְשָׂמְתָהּ בְּכֹל־הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן לָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְבֵיתְךָ אִסְתֵּה וְהִלְוִי וְהִגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ: (יב)

מורה נבוכים, חלק ג' ל"ט

(א) ה'מצוות' אשר כללם הכלל הרביעי הם מה שכלל אותם "ספר זרעים" מחיבורנו - מלבד ה'כלאים' וכן 'דין ערכים וחרמים' וכן ה'מצוות' אשר ספרנום ב"הלכות מלוה ולוה" ואשר ספרנום ב"הלכות עבדים". ואלו ה'מצוות' כולם כשתסתכל בהם אחת אחת תמצאם גלויי התועלת כחמלת העניים והדלים ולעזור האביונים בפנים חלוקים ושלא יציק לצריך ולא יענה לב איש חלוש בענינו כאלמנה ויתום וכיוצא בהם: ... (ב) אבל 'מקרא בינורים' יש בו מדת ענוה גם כן שהוא לוקח סל על כתפיו ומודיע חסדי האלוה וגמולותיו להודיע לבני אדם - שמעבודת האלוה הוא שיזכור עיתות צרתו ועניני מצוקותיו כשירחיב לו האלוה. וזאת הכונה חיזקה אותה ה'תורה' במקומות רבים "וזכרת כי עבד היית וגו'" - מפני שפחד מן המידות המפורסמות לכל מי שגדל בעושר ונתח - רצוני לומר הבעיטה והגאווה ועזיבת הדעות האמיתיות - "פן תאכל ושבעת ובתים וגו'" ואמר "וישמן ישורון ויבעט וגו'" - ומפני זאת היראה צוה ב'מקרא בכורים' בכל שנה לפניו ית' ולפני שכונתו. וכבר ידעת גם כן חיזוק ה'תורה'

לזכור ה'מכות' שחלו על המצריים תמיד "למען תזכור את יום צאתך וגו'" ואמר "ולמען תספר באזני בנך וגו'". ובדין היה לעשות כן בזה הענין מפני שהם ענינים שמאמתים הנבואה והגמול והעונש. אם כן כל 'מצוה' שמביאה לזכרון דבר מן הנפלאות או להתמיד האמונה ההיא - כבר נודע תועלתה.

עקידת יצחק צ"ח:א'

(א) יבאר שההשתעבד וההכנע למי שיאות לו האדנות הוא עצם החפשיות ויבאר ענין תפילין. וביכורים. ופרשת הברית.

(יא) והיה כי תבא אל הארץ ולקחת מראשית וגו':

(יב) לפי שעקר קבלת האלהות אשר דברנו ממנו אשר בו ישתרר האדם על הנמצאות ועל יתר האומות הוא במה שיכיר האדם שממנו באות כל הטובות כלם ושכחו ועוצם ידו לא עשו את המיל בשום פנים כי זה בכלל מה שאמרנו באומרו ללכת בכל דרכיו והמחשבה בחלוף זה הוא פריקת עול ומורא שמים מעליו אשר ימשכו לו כל הרעות המתרגשות על דרך העונש כנזכר (א) לזה הזהיר ואמר אחר שתבא אל הארץ ואחר שתירש אותה ימים ושנים רבים ונושנתם בה השמר לך פן יהיה עם לבבך דבר בליעל לאמר כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה לפי שכבר ישכח מפי זרעך או זרע זרעך את כל מעשה ה' הגדול אשר עשה לך עד הביאך שמה על כן אתה צריך לעשות מעשה ולקחת עמך דברים המזכירים תמיד כי לה' הארץ ומלואה ומידו נתנה לך למתנה והוא המשפיע תמיד כל הצלחותיה ולזה ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך ירצה מאותה שאתה סבור שהיא ארצך ואינו כן כי ה' אלהיך נתנה לך ושמת בטנא והלכת אל המקום וגו'. כי באמת הבאת הבכורים וכל מנחת ראשית המובאות יורו על אדנות של אלהות ואינו לפי השיווי אבל לפי ההוראה על העבודה וההכנעה ולזה בחר בראשית דגן תירוש ויצהר ראשית עריסה ראשית פטר רחם באדם ובבהמה ראשית בכורי האדמה.

הגדה של פסח, מגיד, פסח מצה ומרור

בְּכַל־דֹּר וְדֹר תִּיב אֲדָם לְרְאוֹת אֶת־עֲצָמוֹ כְּאֵלוֹ הוּא יֵצֵא מִמִּצְרַיִם, שְׁנַאֲמַר: וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר, בְּעֶבְרַת זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם. לֹא אֶת־אֲבוֹתַיִנוּ בְּלָקֵד גָּאֵל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֱלֹא אֵף אוֹתָנוּ גָּאֵל עִמָּהֶם, שְׁנַאֲמַר: וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם, לְמַעַן הִבִּיא אוֹתָנוּ, לְתֵת לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם.

משנה ביכורים ג'ו'

(ו) עוֹדְהוּ הִסֵּל עַל כְּתָפוֹ, קוֹרֵא מִהִגְדָּתֵי הַיּוֹם לֵה' אֱלֹהֶיךָ (דברים כו), עַד שְׁגוֹמֵר כָּל הַפְּרִשָּׁה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר עַד אֶרְמִי אֲבָד אָבִי. הַגִּיעַ לְאֶרְמִי אֲבָד אָבִי, מוֹרִיד הִסֵּל מֵעַל כְּתָפוֹ וְאוֹחֲזוֹ בְּשִׁפְתוֹתָיו, וְכֵהֵן מַנִּיחַ יָדוֹ תַּחְתָּיו וּמְנִיפוֹ, וְקוֹרֵא מֵאֶרְמִי אֲבָד אָבִי עַד שְׁהוּא גוֹמֵר כָּל הַפְּרִשָּׁה, וּמְנִיחוֹ בְּצַד הַמִּזְבֵּחַ, וְהִשְׁתַּחֲוֶה וְיֵצֵא:

Yosef Hayim Yerushalmi
Zakhor: Jewish History and Jewish Memory
(Excerpts from p.9, 11-12)

Only in Israel and nowhere else is the injunction to remember felt as a religious imperative to an entire people. Its reverberations are everywhere, but they reach a crescendo in the Deuteronomic history and in the prophets. "Remember the days of old, consider the years of ages past" (Deut. 32:7). "Remember these things, O Jacob, for you, O Israel, are My servant; I have fashioned you, you are My servant; O Israel, never forget Me" (Is. 44:21). "Remember what Amalek did to you" (Deut. 25:17). "O My people, remember now what Balak king of Moab plotted against you" (Micah 6:5). And, with a hammering insistence: "Remember that you were a slave in Egypt. . . ."

Memory flowed, above all, through two channels: ritual and recital. Even while fully preserving their organic links to the natural cycles of the agricultural year (spring and first fruits), the great pilgrimage festivals of Passover and Tabernacles were transformed into commemorations of the Exodus from Egypt and the sojourn in the wilderness. (Similarly, the biblical Feast of Weeks would become, sometime in the period of the Second Temple, a commemoration of the giving of the Law at Sinai.) Oral poetry preceded and sometimes accompanied the prose of the chroniclers. For the Hebrew reader even now such survivals as the Song of the Sea (Exod. 15:1-18) or the Song of Deborah (Judges 5) seem possessed of a curious power to evoke, through the sheer force of their archaic rhythms and images, distant but strangely moving intimations of an experience of primal events whose factual details are perhaps irrevocably lost.

A superlative example of the interplay of ritual and recital in the service of memory is the ceremony of the first fruits ordained

in Deuteronomy 26, where the celebrant, an ordinary Israelite bringing his fruits to the sanctuary, must make the following declaration:

A wandering Aramean was my father, and he went down into Egypt, and sojourned there, few in number; and he became there a nation, great, mighty, and populous. And the Egyptians dealt ill with us, and afflicted us, and laid upon us hard bondage. And we cried unto the Lord, the God of our fathers, and the Lord heard our voice, and saw our affliction, and our toil, and our oppression. And the Lord brought us forth out of Egypt with a mighty hand, and with an outstretched arm, and with great terribleness, and with signs, and with wonders. And He has brought us into this place, and has given us this land, a land flowing with milk and honey . . . (Deut. 26:5-9).⁸

This is capsule history at its best. The essentials to be remembered are all here, in a ritualized formula. Compressed within it are what we might paraphrase as the patriarchal origins in Mesopotamia, the emergence of the Hebrew nation in the midst of history rather than in mythic pre-history, slavery in Egypt and liberation therefrom, the climactic acquisition of the Land of Israel, and throughout—the acknowledgment of God as lord of history.